

HR-2000-12-B - Rt-2000-279 (64-2000)

INSTANS:	Høyesterett - Kjennelse.
DATO:	2000-02-25
DOKNR/PUBLISERT:	HR-2000-12-B - Rt-2000-279 (64-2000)
STIKKORD:	Strafferett. Ærekrenkelse. Referat av forvaltningsvedtak.
SAMMENDRAG:	Utgangspunktet for saken var en reportasje om vedtak fra vegkontoret om å inndra kjørelærergodkjenninger. Det var ikke bestridt at reportasjen inneholdt ærekrenkende beskyldninger, og sannhetsbevis var ikke forsøkt ført. Det var likevel ikke grunnlag for mortifikasjon eller andre rettsfølger, jfr. rettsstridsreservasjonen i straffeloven § 246 og § 247, jfr. grunnloven § 100 og EMK art. 10. Det ble lagt vekt på at det gjaldt et i alle hovedtrekk korrekt referat av et forvaltningsvedtak som var truffet etter vanlig kontradiktorisk saksbehandling, og som journalisten hadde fått tilgang til i samsvar med offentlighetslovens regler.
SAKSGANG:	Gulating lagmannsrett - Høyesterett HR-2000-12-B, snr. 61/1998.
PARTER:	1. A 2. B (Advokat Per Danielsen) mot 1. Anne-Mette Hjelle 2. Magne Gaasemyr 3. Bergens Tidende AS (Advokat Pål W. Lorentzen).
FORFATTER:	Coward, Aarbakke, Utgård, Rieber-Mohn, Aasland. Side 280

Dommer Coward: Saken gjelder krav om mortifikasjon, oppreisning og erstatning for ærekrenkende utsagn i avisen Bergens Tidende. Den sentrale problemstillingen er adgangen til å få mortifisert pressens referat av forvaltningsvedtak.

Bakgrunnen for den avisreportasjen som saken gjelder, var at vegkontoret i Sogn og Fjordane 20. desember 1991 vedtok å inndra kjørelærergodkjenningene for ektefellene A og B, som drev kjøreskole på Y. Inndragningen gjaldt for ham for alltid, for henne for to år. For A hadde vegkontoret tidligere, i august 1990, vedtatt inndragning av godkjenningen for to år. Han hadde forgjeves påklaget dette vedtaket til Vegdirektoratet, og deretter reist rettssak mot staten ved Samferdselsdepartementet om lovligheten. Nordfjord herredsrett hadde frifunnet staten i dom 26. april 1991. Denne dommen ble anket av A, og den ble senere - under en viss tvil når det gjaldt lengden av inndragningstiden - stadfestet av Gulating lagmannsrett i oktober 1992. Vegdirektoratet vedtok senere at A kunne få ny godkjenning som kjørelærer fra 8. oktober 1993.

Bergens Tidende hadde brakt referat fra forhandlingene og dommen i herredsretten, og journalist Anne-Mette Hjelle i avisen, som var kjent med uroen omkring kjøreskolen, henvendte seg jevnlig til vegkontoret for å undersøke om det var nye vedtak om skolen. Hun fikk kopi fra vegkontoret av de to vedtakene fra 20. desember 1991 og tok kontakt med A for kommentarer. Han hadde da ikke mottatt vedtakene, og sa at han var uenig i dem, men ønsket ikke å kommentere saken utover at han og ektefellen ville påklage vedtakene. På grunnlag av de to vedtakene og dommen fra herredsretten skrev Hjelle en artikkel til avisen. Bergens Tidende brakte 27. desember 1991 følgende oppslag øverst på forsiden, med store typer i overskriften:

« « Uskikka » sjåførlærer: Livsvarig yrkesforbod

Sjåførlærer A på Y er fråtatt løyvet til å drive sjåføropplæring på livstid. Kona hans er fråtatt løyvet for to år. Biltilsynet står bak denne uvanleg strenge straffa. Årsaka er at dei to sjåførlærarane skal ha brote 26 lover, forskrifter og instruksar. A blei i fjor fråtatt løyvet for to år. Biltilsynet meiner at han trass i dette har fungert som dagleg leiar for trafikkskulen. Tilsynet meiner A er uskikka som køyrelærer, og viser til at han har pressa elevar til å køyre 120 km/t og

at han skar mønster inn i blankslitne dekk. »

På side 2 stod bilde av A og følgende tekst:

« "Uskikka »

køyrelærer fråteken løyvet på livstid

Han er stempla som uskikka til å vere køyrelærer. Han har pressa elevar til å køyre 120 kilometer i timen, og han har sovna i bilen under køyreopplæring. No er han for resten av livet fråteken løyvet til å drive trafikkopplæring. »

FØRDE: Den omstridte køyrelæreren på Y, A, er blitt fråteken retten til å drive trafikkopplæring på livstid. Biltilsynssjefen i Sogn og Fjordane har også inndrege løyvet til kona hans, B, for to år. Årsaka er at dei to skal ha brote lover, forskrifter og instruksar heile 26 gonger. Begge kjem til å klage sakene inn til Vegdirektoratet.

A mista i september 1990 retten til å undervise for ein periode på to år. Ein anke til Nordfjord heradsrett førte ikkje fram. Under rettssaka i sommar slo dommar

Side 281

Louis Anda fast at A hadde brote ei rekkje reglar. Mellom anna fann dei prov på at han hadde pressa elevar til å køyre i 120 kilometer i timen på tur til Oslo, at han skar mønster inn i blankslitne motorsykkeldekk, at han sovna i bilen under køyreopplæring og at han hadde slått ein elev i overarmen fordi eleven ikkje køyrde langt nok ut til høgde. Kona B hadde då overteke som dagleg leiar av X Trafikkskule.

Underviste likevel

No, eit halvt år etter, blir A fråteken løyvet på livstid. Vedtaket er basert på hendingar og innkomne klager frå elevar ved X Trafikkskule. Biltilsynssjef Jan Tore Odd og Tilsynsutvalget for kjøreskoler meiner A har undervist fleire gonger, i tillegg til å ha opptrådd som dagleg leiar ved køyreskulen. B har etter utvalet og biltilsynssjefen sitt syn såleis ikkje utført arbeidet som dagleg leiar slik regelverket krev. I tillegg skal lærevoagner ha vore for dårlege, bilar skal ikkje ha vore framstilte til etterkontroll, elevar skal ha fått feil informasjon og skulen skal ha unnleite å svare på skriv frå Vegkontoret. Til trøyst skriv utvalet at det òg har kome fram utsegner som er positive for henne som køyrelærer.

Tilsynsutvalet er mindre nådig med ektemannen A. I tilrådinga til biltilsynssjefen blir A kalla uskikka som køyrelærer. Etter deira vurdering har han ikkje dei evner og den ansvarskjensle som trengst for å ha autorisasjon som køyrelærer. Til saman er det lista opp 26 brot fordelt på vegtrafikklova, forskrift om krav til køyrety, forskrift om øvingskøyring/trafikkopplæring, forskrift om obligatorisk opplæring for delar av føraropplæring i klasse B og instruks for køyreskular.

Anker saka

- Dette er veldig kraftig kost, seier A i ein kommentar til Bergens Tidende.
- Både eg og B vil anke saka i håp om at vedtaket ikkje blir sett ut i livet. Det vil i tilfelle få dramatiske konsekvensar for oss. Som sjølvstendig næringsdrivande får vi ikkje arbeidsløysetrygd. Vi vil difor måtte gå på sosialkontoret i to år, før B får løyvet attende, seier A.

Han seier vedtaket kom som lyn frå klår himmel.

- Vi meiner vi ikkje har brote desse lovene. B har heller aldri fått klager eller åtvaring frå Biltilsynet, hevdar A.

Han vil ikkje gå inn på einskildpunkt, før han har diskutert saka med advokat Per Magne Strandborg i firmaet Wikborg, Rein & Co. i Bergen. Klageinstans er Vegdirektoratet. »

Artikkelen på side 2 var skrevet av Hjelle, mens oppslaget på forsiden og ingressen på side 2 var skrevet av « desken » i avisen.

Ved stevning 27. desember 1994 til Bergen byrett reiste A og B privat straffesak mot Anne-Mette Hjelle, redaktør Magne Gaasemyr og Bergens Tidende AS (i det følgende til dels omtalt under ett som Bergens Tidende). Det ble krevd mortifikasjon av åtte utsagn fra avisreportasjen, og dessuten oppreisning og fastsettelse av erstatningsplikt. Byretten avsa 24. februar 1997 dom med slik domsslutning:

- «1. Anne-Mette Hjelle, Magne Gaasemyr og Bergens Tidende AS frifinnes.
2. Hver av partene bærer sine omkostninger.»

A og B anket til Gulating lagmannsrett over lovanvendelsen under skyldspørsmålet i byrettens dom. De søkte samtidig om å få bringe

Side 282

saken direkte inn for Høyesterett, men dette ble nektet ved beslutning 9. mai 1997 fra Høyesteretts kjæremålsutvalg. Anken til lagmannsretten ble tillatt fremmet. Ved lagmannsrettens kjennelse 30. oktober 1998 ble anken forkastet. Lagmannsretten la til grunn at det ikke gjaldt noe generelt referatprivilegium for pressen i forhold til forvaltningsvedtak, men kom til at avisreportasjen etter en interesseavveining ikke kunne anses rettsstridig. Slutningen lyder slik:

- «1. Anken forkastes.
2. Saksomkostninger tilkjennes ikke. »

A og B har anket til Høyesterett over lagmannsrettens kjennelse, og Høyesteretts kjæremålsutvalg tillot 9. desember 1998 anken fremmet.

De ankende parter - A og B - har i hovedsak anført:

Det er ikke bestridt av Bergens Tidende at utsagnene i avisen er ærekrenkende, og det er ikke forsøkt å føre sannhetsbevis. Beskyldningene må da mortifiseres, og det må tilkjennes oppreisning og fastsettes erstatningsplikt.

Det er her to menneskerettigheter som står mot hverandre - æresvernet mot ytringsfriheten. De to rettighetene må sees som prinsipielt sett likestilt, og ved konflikt må det foretas en interesseavveining.

Det er ikke noen realitetsforskjell av betydning mellom det som er lagt til grunn i norsk rett, og praksis hos menneskerettighetsorganene i Strasbourg; forskjellen ligger mer i ordbruken. Det er dermed ikke riktig når Bergens Tidende hevder at praksis fra Den europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD) krever en prinsipiell nyorientering fra Høyesteretts side.

Pressen har ikke noe generelt referatprivilegium for forvaltningsvedtak, i hvert fall ikke for annet enn vedtak fattet av sentrale forvaltningsorganer. Og selv om det hadde gjeldt et referatprivilegium, ville det ikke ført til frifinnelse i vår sak, på grunn av de tilleggskrav som må stilles - til riktig referat og til balansert fremstilling.

Etter den domstolsskapte rettsstridsreservasjonen skal det foretas en interesseavveining. Grensen for når det er rettsstridig å fremsette en ærekrenkelse, er i forhold til mange typer utsagn en annen ved mortifikasjon enn ved straff, erstatning og oppreisning. I vår sak er imidlertid ærekrenkelsene rettsstridige i relasjon til alle de rettsfølgene det er krevd dom for, slik at drøftelsen kan tas under ett, knyttet til mortifikasjonsadgangen.

Den konkrete rettsstridsvurderingen kan her ikke føre til at man fraviker hovedregelen om at ærekrenkende beskyldninger som det ikke er ført sannhetsbevis for, kan kreves mortifisert. Det er tale om grove ærekrenkelser, jf. at det er påstått å foreligge 26 lovbrudd, at A er betegnet som « uskikka », og at det gjelder inndragning av kjørelærergodkjenning på livstid. Den interesse som et slikt oppslag vekker i lokalmiljøet, gir en ekstra grunn for avisen til å være forsiktig. Formen på avisens reportasje har betydning for rettsstridsvurderingen, og her brukte avisen en stor del av

forsiden, den brakte bilde og navn, og artikkelen var uten motforestillinger. Journalisten foretok ikke nærmere undersøkelser, og krav til aktsomhet er da ikke oppfylt. Vegkontorets vedtak gir ikke dekning for påstanden om 26 lovbrudd - maksimalt er det tale om 18, og

Side 283

ikke for betegnelsen « uskikka » - ikke i noe fall for B. Noe dementi av betydning har avisen ikke kommet med til tross for at den senere utviklingen gav grunn til det. Det ville ikke forhindret rettsstrid om den krenkede var kommet til orde, men her fikk A heller ikke adgang til å legge frem sitt syn på en slik måte som han burde. Når det gjelder avisens motiv og formål, kan man spørre om sensasjonslyst var inne i bildet. Det er tvilsomt i hvilken grad oppslaget kan sies å ha hatt allmenn interesse - det gikk direkte på person, ikke på sak, og det gjaldt vedtak truffet på laveste forvaltningstrinn. Man må reise spørsmål om konsekvensene hvis det skulle åpnes fri adgang til avisoppslag om alle som mister bevillinger e.l.

Saksforholdet i Tromsø-dommen fra EMD (EMD-1993-21980) atskiller seg på viktige punkter fra vår sak: Ingen krenkede var der identifisert ved navn, og krenkelsene gjaldt en større gruppe mennesker. Domstolen anførte at saken gjaldt spørsmål av nasjonal og internasjonal interesse, og la vekt på at det gjaldt en løpende debatt, med en stabil lesergruppe, som fulgte saken. EMD mente også at det var urimelig å kreve bevis fra avisens side, blant annet fordi Fiskeridepartementet på tidspunktet for reportasjen hadde holdt muligheten åpen for at kritikken kunne være riktig. Ikke noe av dette gjelder tilsvarende for vår sak.

Kravet om oppreisning skal avgjøres etter en rimelighetsbetraktning, jf. skadeserstatningsloven § 3-6. To hensyn har generelt betydning i denne sammenheng: for det første ønsket om å hindre andre tilsvarende krenkelser - og her må man også ta i betraktning den saksomkostningsrisiko som de krenkede utsetter seg for ved å reise sak, og for det andre ønsket om å gi oppreisning for de krenkede. Påstandsbeløpet i saken har vært uendret opp gjennom instansene, og det må sees som beskjedent.

A og B har nedlagt slik påstand:

«1. Følgende beskyldninger offentliggjort i Bergens Tidende fredag 27. desember 1991 erklæres for døde og maktesløse (mortifisert):

Side 1

- 1.1 «Uskikka» sjåførlærer: Livsvarig yrkesforbod
- 1.2 Årsaka er at dei to sjåførlærarane skal ha brote 26 lover, forskrifter og instruksar.
- 1.3 Tilsynet meiner A er uskikka som køyrelærer, og viser til at han har pressa elevar til å køyre i 120 km/t og at han skar mønster inn i blankslitne dekk.
- 1.4 « Uskikka » køyrelærer fråteken løyvet på livstid
- 1.5 Han er stempla som uskikka til å være køyrelærer.
- 1.6 Årsaka er at dei to skal ha brote lover, forskrifter og instruksar heile 26 gonger.
- 1.7 I tilrådinga til biltilsynssjefen blir A kalla uskikka som køyrelærer.
- 1.8. Til saman er det lista opp 26 brot fordelt på vegtrafikklova, forskrift om krav til køyrety, forskrift om øvingskøyning/trafikkopplæring, forskrift om obligatorisk opplæring for delar av føreropplæring i klasse B og instruks for køyreskular.
2. Anne-Mette Hjelle dømmes til å betale erstatning for ikke økonomisk skade (oppreisning) til A og B med et beløp Høyesterett finner rimelig, begrenset oppad til kr 50.000,- til hver.
3. Magne Gaasemyr dømmes til å betale erstatning for ikke økonomisk skade
Side 284
(oppreisning) til A og B med et beløp Høyesterett finner rimelig, begrenset oppad til kr 50.000,- til hver.
4. Bergens Tidende AS dømmes til å hefte solidarisk for de oppreisningsbeløp som Anne-Mette Hjelle og Magne Gaasemyr måtte bli dømt til å betale til A og B i.h.t. påstandens punkt 2 og 3.

5. Bergens Tidende AS dømmes til å betale erstatning for ikke økonomisk skade (oppreisning) til A og B med et beløp Høyesterett finner rimelig, begrenset oppad til kr 200.000,- til hver.
6. Bergens Tidende AS har opptrådt erstatningsbetingende i forhold til A og B.
7. Ankemotpartene tilpliktes in solidum å betale A og Bs saksomkostninger for byrett, lagmannsrett og Høyesterett.»

Ankemotpartene - Anne-Mette Hjelle, Magne Gaasemyr og Bergens Tidende AS - har i hovedsak anført:

Bergens Tidendes reportasje representerer ikke rettsstridige beskyldninger. Avisen må fritt kunne formidle innholdet i vedtakene fra vegkontoret selv om de inneholder ærekrenkende beskyldninger, og det er uten betydning om avisen kan føre sannhetsbevis eller ikke.

I den rettsstridsvurderingen som skal foretas i forhold til straffelovens ærekrenkelsesregler, er det særlig viktig at Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) artikkel 10 beskytter pressens rett til å informere og allmennhetens rett til å bli informert. Normen etter artikkel 10 forplikter nå norske domstoler direkte, og som en overordnet norm, jf. menneskerettsloven 21. mai 1999 nr. 30 § 2 og § 3.

Bergens Tidende er ikke uenig med de ankende parter i at også æren kan ha vern som en menneskerettighet, men det er i alle fall EMK artikkel 10 som - i nr. 2 - angir den avveiningen som skal foretas.

Praksis fra Den europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD) etter artikkel 10 innebærer at det på flere punkter må foretas en nyorientering i forhold til norsk rettspraksis. Av særlig interesse er dommene mot Norge fra 1999 i Tromsø- (EMD-1993-21980) og Bratholm-sakene (EMD-1993-23118). I EMDs praksis fremheves blant annet pressens funksjon som informasjonsformidler, at pressen må ha et spillerom for feil og overdrivelser i fremstillingen, og at pressen normalt ansvarsfritt må kunne formidle innholdet av rapporter avgitt i offentlig tjeneste.

Det er ikke tvilsomt at også mortifikasjon må sees som et « inngrep » i forhold til EMK artikkel 10. Mortifikasjon har også karakter av et tilsiktet onde, og det er ikke grunnlag for å praktisere en forskjellig rettsstridsreservasjon ved mortifikasjon og ved oppreisning. At rettsstridsvurderingen skal være den samme i forhold til de forskjellige rettsfølgene, følger også av Høyesteretts praksis.

Ved den konkrete vurderingen i vår sak fører en rekke momenter til at rettsstrid ikke foreligger. Det må fremheves at grunnlaget for forvaltningsvedtakene i stor grad var alminnelig kjent fra før, fordi avisen hadde referert fra den tidligere herredsrettssaken om gyldigheten av den første inndragningen av kjørelærergodkjenningen. Avisens reportasje ligger innenfor området for informasjonsfriheten; den tok opp spørsmål av allmenn interesse i et geografisk område som er en ikke uvesentlig del av avisens nedslagsfelt. Reportasjen refererte offentlige forvaltningsvedtak, og det er ikke grunnlag for noen sonndring etter om

Side 285

vedtakene var truffet « på riksplan » eller ikke. Vedtakene var ikke undergitt taushetsplikt, og de ble sendt journalisten i samsvar med offentlighetsloven. Selv om ytringsfriheten etter EMK står særlig sterkt i forhold til offentlige personer, gjelder den også overfor private, og A og B opptrådte i det offentlige rom når de tilbød allmennheten tjenester som krever offentlig godkjenning, og som går ut på å lære opp morgendagens trafikkanter. Vegkontorets konklusjon « uskikka » må sees som en karakteristikk i relasjon til EMK, og konklusjonen følger naturlig av det faktiske grunnlaget. Avisens referat av vedtakene er dekkende. En uøyaktighet med hensyn til antallet lovbrudd er uvesentlig. Pressens presentasjonsform er etter EMDs praksis i atskillig grad overlatt til mediene selv.

Alternativt anføres at hvis Høyesterett mener at mortifikasjon ikke kunne kreves overfor vegkontoret, ville det bli dårlig sammenheng i reglene om avisen kunne rammes for sitt referat.

Anne-Mette Hjelle, Magne Gaasemyr og Bergens Tidende AS har nedlagt slik påstand:

«1 Anken forkastes.

2 Ankemotparten tilkjennes saksomkostninger for byrett, lagmannsrett og Høyesterett.»

Mitt syn på saken:

Jeg er kommet til at anken ikke kan føre frem.

A og B har krevd mortifikasjon, oppreisning og fastsettelse av erstatningsplikt fordi Bergens Tidende har referert og omtalt vegkontorets vedtak om å inndra deres kjørelærergodkjenninger. Ankesaken gjelder bare lovanvendelsen, og det er ikke noen uenighet av betydning om faktum. Jeg legger da - som lagmannsretten - til grunn den fremstillingen som byretten har gitt av faktum i saken.

Hva som er en ærekrenkelse som kan møtes med de nevnte rettsfølgene, er i straffeloven regulert i kapittel 23, særlig § 247, § 249 og § 253, mens skadeserstatningsloven § 3-6 angir vilkårene for erstatning og oppreisning.

Jeg fastslår innledningsvis at avisreportasjen inneholder ærekrenkende beskyldninger, og at det ikke er ført sannhetsbevis for dem. Dette har Bergens Tidende ikke bestridt. Hovedreglene som er uttrykt i de nevnte lovparagrafene, er da at det er grunnlag for slike rettslige reaksjoner som de ankende parter har krevd. I straffeloven selv er det stilt opp unntak fra hovedreglene, men disse unntakene får ikke anvendelse i vår sak. I tillegg er det imidlertid klar rettspraksis for at lovens uttrykkelige unntak ikke er uttømmende. Lovens hovedregler må altså tolkes innskrenkende, eller - som det gjerne sies - det gjelder en rettsstridsreservasjon. Når man skal fastlegge de nærmere grensene for hvilke ytringer som rettmessig kan fremsettes, må man se hen til ytringsfrihetsbestemmelsene både i Grunnloven § 100 og i internasjonale menneskerettighetsinstrumenter, jf. særlig Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) artikkel 10 og FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 17. Det må være på det rene at disse grensene kan endres i takt med utviklingen både i vårt samfunn og internasjonalt.

Side 286

Bergens Tidende anførte for de tidligere instanser prinsipielt at frifinnelse måtte følge av et såkalt referatprivilegium for pressen i forhold til forvaltningsvedtak. For Høyesterett er anførselen om et slikt referatprivilegium ikke opprettholdt i sin generelle form. Fra avisens side er det nå først og fremst argumentert med hva som følger av praksis etter EMK artikkel 10. Ganske særlig er det vist til to nyere dommer fra Den europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD) i saker mot Norge - dommen 20. mai 1999 i saken Bladet Tromsø og Stensaas mot Norge (Tromsø-dommen) (EMD-1993-21980) og dommen 25. november 1999 i saken Nilsen og Johnsen mot Norge (Bratholm-dommen) (EMD-1993-23118).

Bergens Tidende har vist til at etter menneskerettsloven 21. mai 1999 nr. 30 § 2 og § 3 skal bestemmelser blant annet i EMK i tilfelle av motstrid gå foran norske lovregler, og har anført at det derfor nå må skje et regimeskifte i norsk rettspraksis om ærekrenkelser. - Når det gjelder betydningen av disse anførselene for vår sak, må det nevnes at avisoppslaget som saken gjelder, ble brakt lang tid før menneskerettsloven ble vedtatt, og også før en endring i juli 1996 av straffeloven § 1 annet ledd, som regulerer norsk straffelovgivnings forhold til folkerettslige regler. For min vurdering av saken får imidlertid dette tidsaspektet ikke betydning. Den presumpsjonen som gjelder for samsvar mellom folkeretten og norsk rett, må i alle fall føre til at den såkalte rettsstridsreservasjonen må praktiseres slik at det ikke oppstår konflikt med EMKs bestemmelser og praksis etter konvensjonen.

Som nevnt må de relevante ærekrenkelsesreglene i straffeloven tolkes innskrenkende, og dette gjelder i forhold til alle de aktuelle rettsfølgene. Høyesterett synes i en rekke avgjørelser å ha forutsatt at den såkalte rettsstridsreservasjonen er den samme for mortifikasjon som for erstatning, oppreisning og straff. I Rt-1996-731 er likevel spørsmålet holdt åpent. For avgjørelsen av vår sak ser jeg ikke grunn til å ta stilling til dette spørsmålet generelt. I alle fall er det klart at de innskrenkninger som må inntolkes, ikke rekker lenger ved mortifikasjon enn ved andre rettsfølger. Jeg er kommet til at det ikke er grunnlag for mortifikasjon i vår sak, og kan da nøye meg med å knytte min drøftelse til mortifikasjonsspørsmålet.

Det klare utgangspunktet i norsk rett er at mortifikasjon ikke er avskåret ved det at man bare har

referert andres utsagn. I rettspraksis er det likevel oppstilt unntak fra dette - unntak som iallfall gjelder for referater fra rettsmøter, tiltalebeslutninger og siktelser. Dette har i teorien og til dels i rettspraksis vært betegnet som referatprivilegiet. Det er imidlertid ikke tale om noe absolutt unntak; skal mortifikasjon være avskåret, må referenten oppfylle krav om riktig referat og balansert fremstilling. Jeg nevner at det etter mitt syn da ikke er naturlig å se denne innskrenkningen i mortifikasjonsadgangen som noe prinsipielt forskjellig fra de innskrenkninger som ellers tolkes inn. - Når det spesielt gjelder temaet for vår sak - referat fra forvaltningsorganers virksomhet - er spørsmålet om unntak fra mortifikasjonsadgangen reist, men uten at norske rettskilder gir noe klart svar. Jeg viser til Andenæs/Bratholm: Spesiell strafferett, 3. utgave 1996 side 205-206, der det blant annet heter:

« Det er et spørsmål om man ikke bør gå et skritt videre og som utgangspunkt godta ansvarfrihet også for riktig referat ved gjengivelse av *beslutninger*

Side 287

fattet av offentlig myndighet i saker som er undergitt offentlighet. Det vil i så fall innebære at dersom det blir reist injuriersak mot referenten, vil han som hovedregel bli ansvarsfri dersom han kan bevise at han har gjengitt korrekt den beskyldningen som ligger i den offentlige beslutning. Ialffall kan meget tale for å la prinsippet gjelde for gjengivelse av beslutninger fra myndighetsorganer på *riksplanet*, hvor offentlighetsprinsippet gjør seg særlig sterkt gjeldende. »

I NOU 1995:10 Reformen innen injurielovgivningen side 19 betegner Straffelovrådet det som uklart hvor langt man kan referere beslutninger fra offentlige myndigheter uten å pådra seg selvstendig ansvar. Rådet foreslår at det gis en standardpreget regel som oppstiller særlige vilkår for at en referent skal kunne fritas for mortifikasjon, og uttaler blant annet (side 54):

« De generelle vilkår som synes hensiktsmessige, er at det foreligger et pliktmessig utsagn, en referatadgang, at referenten har en aktverdig grunn til å gjengi beskyldningen, og at gjengivelsen heller ikke er kritikkverdig pga. formen, måten den er skjedd på, eller av andre grunner. Dette er kriterier som i stor grad også fremgår på de områder hvor domstolene allerede gjennom praksis har innrømmet mortifikasjonsprivilegier for referat, se f.eks. Rt-1976-1055 og 1979 s. 807. »

Ganske særlig når det gjelder innskrenkninger i adgangen til å få mortifisert referater som *pressen* gir av forvaltningsvedtak, må interne norske rettskilder suppleres med det som følger av EMDs avgjørelser i tilknytning til EMK artikkel 10. I vår sak er særlig Tromsø- og Bratholm-dommene fra 1999 av betydning.

Jeg nevner først at det går klart frem av Bratholm-dommen (EMD-1993-23118) at også mortifikasjon anses som et « inngrep » i ytringsfriheten, og dermed kan komme i konflikt med EMK artikkel 10.

Av Tromsø-dommen (EMD-1993-21980), med henvisninger til tidligere EMD-avgjørelser, fremgår det at EMD legger stor vekt på pressens adgang til å referere offentlige tjenstemenns uttalelser. Pressens funksjon som « vaktbikkje » blir understreket. Det gis uttrykk for at en viss grad av overdrivelse må være tillatt, og for at det ikke er opp til domstolene å fastsette hvilke rapporteringsteknikker journalister skal bruke. EMD uttaler at når pressen bidrar til offentlig debatt i spørsmål av legitim interesse, må den normalt ha adgang til å basere seg på innholdet i rapporter avgitt i offentlig tjeneste uten å foreta egne undersøkelser.

Forskjeller mellom dommer fra EMD og fra norske domstoler i ærekrenkelsessaker går nok til dels på utgangspunkter og ordbruk mer enn på realiteter. Jeg oppfatter det likevel slik at det er momenter i EMDs praksis som må få betydning når man skal fastlegge adgangen etter norsk rett for pressen til å referere forvaltningsvedtak. Også for den konkrete vurderingen av Bergens Tidendes reportasje i vår sak er slike momenter av interesse.

Som det allerede har fremgått, er min konklusjon at reportasjen ikke gir grunnlag for mortifikasjon.

Jeg peker først på at det er tale om referat av forvaltningsvedtak, som - på vanlig vis - var truffet etter kontradiktorisk saksbehandling.

Side 288

Vegkontoret hadde gitt journalisten tilgang til vedtakene i samsvar med offentlighetslovens regler. Det var en viss unøyaktighet i angivelsen på avisens forside av antallet lovbrudd omhandlet i vegkontorets vedtak - 26 i stedet for antakelig 18 - men jeg kan ikke se at det har betydning slik saken ellers lå an. Betegnelsen « uskikka » kan ikke oppfattes som å rette seg mot begge ektefellene - bare mot A, og artikkelen må i alle hovedtrekk betegnes som korrekt som referat. Det at det er tale om et i alt vesentlig korrekt referat av et offentlig forvaltningsvedtak, må ha betydelig vekt i den samlede vurderingen av mortifikasjonsadgangen. Jeg tar likevel ikke stilling til om det alene ville føre til at mortifikasjon er utelukket, fordi jeg mener at kombinasjonen med andre forhold i saken i alle fall må lede til dette resultatet.

Et spesielt moment, av betydelig vekt, er at vesentlige deler av innholdet i avisartikkelen bygde ikke bare på vegkontorets vedtak, men på forhold som var behandlet av herredsretten i saken om det tidligere inndragningsvedtaket. Denne rettssaken og dommen i saken hadde avisen allerede referert fra - slik den utvilsomt hadde adgang til, og saksforholdet var altså allerede brakt frem for offentligheten. Allerede av denne grunn må inndragningen av kjørelærergodkjenningene sees som et tema av allmenn interesse i Nordfjord, som er en del av det geografiske området for Bergens Tidende. Videre hadde avisens lesere etter min mening en legitim interesse i å bli informert om forholdene omkring kjøreskolen, ut fra både forbruker- og trafikksikkerhetsaspekter. At omtalen gjaldt privatpersoner, har mindre betydning, siden den ikke gjaldt dem i deres private sfære, men som utøvere av et yrke som krever offentlig godkjenning. Endelig peker jeg på at journalisten etter utfallet av rettssaken ikke hadde noen spesiell grunn til skepsis overfor grunnlaget for vegkontorets vedtak, slik at hun ikke kan bebreides for manglende aktsomhet i denne sammenheng.

På den annen side kan man stille et visst spørsmål ved presentasjonen av reportasjen - et stort oppslag øverst på avisens forside. Det var ikke heldig at A ikke hadde fått vedtaket da journalisten bad om hans uttalelse, og inndragningssakens videre skjebne kunne vært fulgt bedre opp fra avisens side. Men disse momentene kan ikke få betydning for min konklusjon - at kravet om mortifikasjon ikke kan føre frem.

Det følger av det jeg tidligere har uttalt, at de ankende parter da heller ikke kan få medhold i kravene knyttet til oppreisning og erstatning.

Anken fører etter dette ikke frem på noe punkt. Saksomkostningsspørsmålet i private straffesaker skal avgjøres etter tvistemålslovens regler, jf. straffeprosessloven § 440 jf. tvistemålsloven § 180 første ledd. Lagmannsretten tilkjente ikke saksomkostninger for de tidligere instanser. Jeg peker på at ikke minst fra Bergens Tidendes side er saken lagt opp som en prinsippsak om pressens adgang til å referere forvaltningsvedtak, og på at det er under rettssakens gang gjennom instansene er kommet frem nye rettskildemomenter av betydning, særlig knyttet til praksis fra menneskerettighetsorganene i Strasbourg. Jeg er på denne bakgrunn kommet til at saksomkostninger ikke bør tilkjennes for noen instans.

Jeg stemmer for denne kjennelse:

Side 289

1. Anken forkastes.
2. Saksomkostninger for Høyesterett tilkjennes ikke.

Dommer Aarbakke: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

Dommar Utgård: Det same.

Dommer Rieber-Mohn: Likeså.

Dommer Aasland: Likeså.

Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

kjennelse:

- 1. Anken forkastes.*
  - 2. Saksomkostninger for Høyesterett tilkjennes ikke.*
-

Sist oppdatert 1. april 2009